

**Panie i Panowie
Wójtowie Gmin
w województwie małopolskim**

DRZEWO W KRAJOBRAZIE
Dzień Krajobrazu 2020

Szanowni Państwo

Mając na względzie dobro wspólne, jakim jest przyroda ojczysta, oraz konieczność zapobiegania postępującym zmianom klimatycznym, pragniemy podzielić się z Państwem spostrzeżeniami z naszej współpracy w zakresie wydawania zezwoleń na usuwanie drzew i krzewów w pasach drogowych dróg publicznych oraz przekazać kilka wskazówek dotyczących podejścia do drzew, które posłużą w realizacji powyższych celów. Zbliżający się Dzień Krajobrazu, który przypada na 20 października bieżącego roku pod hasłem **DRZEWO W KRAJOBRAZIE** jest znakomitą ku temu okazją.

W długiej i niemałej praktyce uzgadniania w Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Krakowie decyzji zezwalających na usuwanie drzew w pasach drogowych zauważyliśmy różne sposoby postępowania z drzewami, różne rozumienie roli drzew w środowisku, a także różne interpretacje przepisów prawa.

Drzewa mają kluczowe znaczenie dla życia na Ziemi. Jako największe rośliny najskuteczniej produkują tlen w atmosferze, będąc jednocześnie doskonałym „konsumentem” dwutlenku węgla z atmosfery, przez co w znaczny sposób łagodzą efekt cieplarniany i stabilizują klimat na Ziemi. Drzewa stanowią też naturalną zaporę ograniczającą rozprzestrzenianie się zanieczyszczeń w powietrzu, a te rosnące wzdłuż ruchliwych dróg wpływają na ograniczenie hałasu.

W trosce o środowisko i zdrowie mieszkańców Małopolski, pragniemy podzielić się naszą wiedzą na temat korzystnych rozwiązań i dobrych praktyk w ochronie lokalnych zadrzewień jako istotnej części naszego rodzimego krajobrazu.

1. Planowanie kompensacji przyrodniczej: ile drzew posadzić za wycięte?

W projektach zezwoleń na usunięcie drzew spotykamy się w uzasadnieniach ze stwierdzeniem, że w pobliżu planowanej wycinki rosną inne drzewa lub nie ma miejsca do posadzenia drzew zastępujących przeznaczone do wycinki.

Kompensacja przyrodnicza **nie musi jednak w każdym przypadku dotyczyć miejsca usuwania drzew**, ale może być przeprowadzona w innych, wybranych terenach

na obszarze gminy, miasta, osiedla, pasa drogowego itp. Właściwym rozmiarem kompensacji przyrodniczej jest zastosowanie proporcji 2:1 (dwa drzewa posadzone za jedno wycięte). W przypadku wycinki dorosłych (starych) drzew, które spełniają ważne funkcje środowiskowe w dużo większym stopniu niż sadzonki drzew, które potrzebują nawet kilku lat do zaadaptowania się w pełni w środowisku, korzystnie jest te proporcje zwiększyć.

Zmniejszenie rozmiaru kompensacji przyrodniczej lub całkowite odstępianie od niej rzadko znajduje uzasadnienie, chociaż nie można wykluczyć takiego przypadku. Powinien być on jednak wyczerpująco opisany w projekcie decyzji.

2. Jakie drzewa sadzić?

Podjmując decyzję o gatunkach drzew do posadzenia w pasach drogowych w ramach kompensacji przyrodniczej, warto wybrać **drzewa liściaste rodzimych gatunków**: klony, jarzęby, dzikie lub ogrodowe drzewa owocowe (jabłonie, grusze, wiśnie, śliwy) itp. lub gatunków o specjalnych zdolnościach przystosowawczych do środowiska miejskiego (np. miłorząb *Ginkgo biloba*, katalpa *Catalpa sp.*). Unikniemy dzięki temu w przyszłości kłopotów z wysokimi i okazałymi drzewami, które mogą się łamać na skutek silnego wiatru, pochylać nad drogą, wrastać lub przerastać linie napowietrzne, naruszać ogrodzenia, tarasować przepływ wód w rowach itp. Z tych powodów nie zalecamy sadzenia świerków, modrzewi i innych gatunków iglastych, które nie znoszą dobrze przycinania, a ich ogławianie skutkuje chorobami i szybkim zamieraniem drzewa. Do sadzenia wzdłuż drogi nadają się także rodzime krzewy, które przy niewielkiej pielęgnacji mogą uzyskiwać pokrój drzewek: bez czarny, lilaki, kaliny, kłokoczka południowa, ligustr, leszczyna, głogi, derenie, wiciokrzewy, róże i inne. Nadają się także gatunki iglaste (lub zimozielone liściaste) – rodzime jałowce (zwyczajny i mieszańce o pokroju jałowca sawiny), cisy, irgi, bluszcz zwyczajny poprowadzony na podporach, a w specjalnych warunkach ostrokrzew.

Okazałe drzewa w rodzaju lip, dębów, topól rodzimych, jesionów, olchy czarnej, wiązów, kasztanowców, jodeł, sosen, świerków itp. powinny być sadzone natomiast na terenach parkowych lub w innych miejscach o charakterze rekreacyjnym, gdzie będą mogły przybrać swoje docelowe rozmiary i spełniać w pełni swe funkcje środowiskowe i krajobrazowe, a także kulturowe. W doborze drzew właściwe jest posługiwanie się kluczem przydatności dla środowiska (np. pożytki pszczele, owoce jako karma dla ptaków itp.). Zalecamy sadzenie wieloletnich sadzonek z uprawy szkółkarskiej, dobrze zabezpieczonych przez palikowanie czy inne zabiegi ogrodnicze.

3. Drzewa o wybitnym znaczeniu środowiskowym, a przy tym najczęściej stanowiące siedliska chronionych gatunków zwierząt (np. pachnicy dębowej) to lipy, jesiony, klony i wierzby głowiaste, a także dęby i sporadycznie inne gatunki. Drzewa te najczęściej występują właśnie w alejach przydrożnych, w starych parkach i sadach, czy przy zbiornikach wodnych.

Zalecamy szczególną ostrożność podczas wycinania drzew tych gatunków o obwodzie minimum 200 cm zmierzonym na wysokości 1,30 m (tzw. pierśnicy) ze względu na możliwość występowania tam siedlisk chronionych owadów. Jeśli na takie natrafimy, a usunięcie drzewa jest konieczne, możemy nadal zachować siedlisko, a wręcz uratować chronione gatunki zwierząt, przenosząc ich czynne żerowiska na stanowiska zastępcze.

W Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Krakowie realizowaliśmy projekt pn. *Małopolskie Centrum Ochrony Chrzászczy Dendrofilnych*, w ramach którego wypracowaliśmy rozwiązania służące zachowaniu gatunków chronionych chrzászczy

żyjących w drzewach, sprawdzone już w praktyce. W prowadzonych przez Państwa postępowaniach administracyjnych chętnie służymy radą i pomocą.

4. Podczas oględzin terenu często spotykamy się z brakiem dbałości o **głowiaste formy wierzby**. Głowiaste wierzby są jednym z tradycyjnych elementów polskiego krajobrazu, ale obecnie, ze względu na zaprzestanie korzystania z drewna wierzbowego jako opału, nie są one regularnie przycinane, co powoduje rozłamywanie pni i zniszczenie cennych biocenotycznie drzew. Wierzby głowiaste o prawidłowo pielęgnowanej koronie (zabiegi przycinania gałęzi wykonuje się co 3-5 lat) nie są zazwyczaj wysokie (osiągają 2-3 m wysokości), mają grube pnie i nie grożą upadkiem. Zachowanie, poprzez właściwą pielęgnację starych, głowiastych wierzb jest ważne nie tylko ze względów środowiskowych, a także z uwagi na utrzymanie tradycyjnego polskiego krajobrazu.
5. Drzewa obumarłe lub obumierające, stanowiące **podpory dla bluszczu *Hedera helix***, wystarczy jedynie pozbawić suchej korony i pozostawić trzy-, czterometrowy pień obrośnięty bluszczem, zwłaszcza gdy mamy do czynienia z formą kwitnącą i owocującą. Posiada ona inny pokrój liści, interesujące kwiaty i ciemnogrnatowe, ozdobne owoce, które pojawiają się zimą. Podarowanie drzewu „drugiego życia” pozwala na oszczędzenie wydatków na kompensację przyrodniczą, a także na zachowanie naturalnego elementu krajobrazu, z występującym w nim cennym gatunkiem rośliny.
6. W otrzymywanych od Państwa projektach decyzji zdarza się, że jedynym uzasadnieniem zaplanowanej wycinki drzew są **uszkodzenia korzeni i szyi korzeniowej, powstałe podczas robót ziemnych** (pogłębiania i poszerzania rowów, betonowania lub stabilizacji skarp elementami betonowymi, układania rynien odpływowych itp.). Uszkodzenia tego rodzaju podlegają karom pieniężnym i nie mogą stanowić podstawy do wydania zezwolenia na usunięcie drzew. Prace ziemne oraz inne prace wykonywane ręcznie, z wykorzystaniem sprzętu mechanicznego lub urządzeń technicznych, wykonywane w obrębie korzeni, pnia lub korony drzewa lub w obrębie korzeni lub pędów krzewu, należy przeprowadzać w sposób najmniej szkodzący drzewom lub krzewom. Realizacja robót służących udrażnianiu rowów odpływowych, kształtowaniu skarp itp. powinna być poprzedzona analizą skutków takich działań dla zadrzewień. Podczas takich prac należy stosować zabezpieczenia fizyczne, szeroki pas buforowy itp., a jeśli uszkodzeń drzew nie da się uniknąć, należy rozważyć konieczność ich usunięcia z wykonaniem kompensacji przyrodniczej. Te wszystkie elementy należy rozważyć jednak **przed rozpoczęciem robót**, a nie w trakcie lub po ich zakończeniu. Świadome uszkodzenie drzewa nie może być powodem do złożenia wniosku o jego usunięcie, gdyż wydanie zezwolenia w takiej sytuacji stanowiłoby w swej istocie usankcjonowanie czynu karalnego.
7. **Budowa ścieżek rowerowych** w pobliżu dróg, a często w pobliżu dróg i chodników, jako drugich lub trzecich dróg transportowych, stanowi obecnie przyczynę wielu wniosków o usunięcie drzew. Warto jednak przy projektowaniu ścieżek rowerowych pamiętać, że są to szlaki rekreacyjne, podnoszące atrakcyjność regionu i prowadzenie ich w pobliżu drzew jest wręcz pożądane. Powinny być nawet impulsem do dosadzenia kęp i szpalerów drzew. Przebieg ścieżki, która ma służyć aktywnemu wypoczynkowi, wcale nie musi prowadzić najkrótszą drogą z punktu A do punktu B, zwłaszcza jeśli jej budowa miałaby powodować dużą wycinkę drzew. Jeśli jednak wycinki nie da się uniknąć, zalecamy zaplanowanie bogatej kompensacji przyrodniczej (w proporcji większej niż 2:1), z sadzeniem gatunków miejscowych dla zachowania tradycyjnego krajobrazu i polepszenia mikroklimatu.

8. W projektach poszerzania i innej przebudowy dróg w terenach niezabudowanych, często spotykamy podejście minimalistyczne do kształtowania zielonej obudowy pasa drogowego. Kompensacja przyrodnicza jest zbyt mała, co z reguły powoduje obniżenie jakości środowiska – sadzonki nie spełniają przez kilkadziesiąt lat roli starszych, wyciętych drzew, udatność wielu zadrzewień jest słaba, dobór gatunków nie zawsze trafny, a często brak jest także właściwej pielęgnacji. W ten sposób często nie wykorzystuje się szansy na ukształtowanie zielonej strefy buforowej, która – poza wartością krajobrazową – ma także wiele korzystnych oddziaływań na kształtowanie właściwego dla ludzi mikroklimatu i dobrze wpływa na psychikę kierowców. Realizacja **inwestycji liniowych** to doskonała okazja do prawidłowego kształtowania zielonych stref buforowych pomiędzy drogami a lasem, polami czy osiedlami. Dobrze zaprojektowane i zrealizowane strefy przeciwdziałają suszy i zasoleniu, obniżają prędkość wiatru, zatrzymują nawiewanie śniegu, urozmaicają krajobraz, a to wszystko wpływa na poprawę bezpieczeństwa jazdy. Sadzenie w pasach drogowych krzewów oraz naturalnie małych i średnich drzew daje możliwość kształtowania dobrego stanu środowiska i może zapobiec poważnym kolizjom drogowym w przyszłości.
9. W części projektów decyzji zezwalających na usunięcie drzew podane są tylko **częściowe dane co do obwodu drzew** przeznaczonych do wycinki (np. dla kilkadziesiątu drzew jednego gatunku podaje się wartości skrajne „od... cm do... cm”), co nie pozwala na prawidłowe załatwienie sprawy i musi skutkować odmową uzgodnienia projektu decyzji. Podobnie jest z dokumentacją fotograficzną – jest ona niepełna, podczas gdy powinna dokładnie i wyczerpująco pokazywać drzewa, grupy drzew i sytuację ogólną terenu, z unaocznieniem zagrożeń dla bezpieczeństwa ruchu drogowego wynikających z obecności drzew w pasie drogowym.
10. Bardzo ważnym i niezbędnym dokumentem jest **protokół z oględzin** drzew i terenu, zawierający listę drzew przeznaczanych do wycięcia, ich wymiary, gatunki oraz inne istotne informacje (ubytki, posusz, występowanie gatunków chronionych, obecność gniazd ptasich itp.). Protokół powinien być czytelny i podpisany przez osoby uczestniczące w oględzinach drzew. Bardzo często otrzymujemy wraz z projektem decyzji protokoły pisane odręcznie w sposób uniemożliwiający ich odczytanie albo wydruki plików tekstowych bez podpisów osób, które brały udział w oględzinach, zamiast ewentualnie wydruków skanów oryginalnych dokumentów z podpisami.

W naszej pracy spotykamy się oczywiście również z przykładami bardzo dobrego utrzymywania terenów zieleni i zadrzewień przez Gminy Małopolski, które stosują rozwiązania uwzględniające drzewa jako jedne z najcenniejszych elementów środowiska, wspomagających utrzymanie korzystnego mikroklimatu (cień, gospodarka wodna, tlen, pożytki pszczele, wzbogacenie odporności środowiska poprzez bazę dla ptaków i owadów, i innych zwierząt, naturalna bariera dla hałasu, wiatru itd.), a także zachowanie rodzimego krajobrazu.

Uprzejmie prosimy Państwa o potraktowanie powyższych spostrzeżeń i wskazówek jako pomocy w ocenie sytuacji związanych z usuwaniem drzew i krzewów, nie tylko w pasach drogowych. Zdajemy sobie sprawę z tego, że każdy przypadek jest indywidualny i tak powinien być rozpatrywany. Niemniej jednak zalecamy szczególną ostrożność w sprawach usuwania drzew, gdyż na skutek postępującej urbanizacji zbyt szybko zmienia się nasze otoczenie, na czym tracimy przede wszystkim my, ludzie, którzy jesteśmy bardzo ważną częścią środowiska, ale jednak silnie zależną od pozostałych jego elementów.

**Zastępca Regionalnego Dyrektora
Ochrony Środowiska w Krakowie**

mgr Małgorzata Mordarska-Duda

Regionalny Konserwator Przyrody

/podpis elektroniczny